

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาถึง การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
เผ่าปกากะญอในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

1. เพื่อพรรณนาถึง ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านปกากะญอในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อทราบถึงวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อระบุถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ของชาวบ้านในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก

สำหรับผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่เป็นหัวหน้าครอบครัวทั้งชายและหญิง จากหมู่บ้านแม่สะป๊อก หมู่ 5 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 105 คน โดยการสุ่มตัวอย่าง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (structure interview) ที่ผ่านการทดสอบโดยได้นำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุง จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบความตรงในเนื้อหา (content validity) โดยนำไปทดสอบกับพื้นที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง คือราษฎรบ้านห้วยข้าวลีบ หมู่ 19 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 ชุด เพื่อปรับปรุงข้อความให้มีความเข้าใจตรงกันทั้งสองฝ่ายและครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัดมากยิ่งขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ ถอดรหัสจัดหมวดหมู่ และนำข้อมูลในส่วนลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences, SPSS/PC) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านแม่สะป๊อก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 43 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา และเกือบครึ่งหนึ่งไม่ได้รับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ สำหรับการประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกรกรรม มีลักษณะการถือครองที่ดินพื้นที่ป่าสงวน เฉลี่ยครอบครัวละ 8 ไร่และไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดินเกือบทั้งหมด ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เกิด สำหรับการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับด้านการจัดการทรัพยากรมีมากกว่าครึ่งใกล้เคียงกัน จำนวนครั้งเฉลี่ย 3 ครั้ง จำนวนครั้งที่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมสูงสุด 7 ครั้ง และต่ำสุด 1 ครั้ง

การจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อมุ่งหวังให้ทรัพยากรป่าไม้มีความยั่งยืนและเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนกล่าวคือ การดูแลทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านหรือชาวบ้านให้เข้ามามีบทบาทและเป็นแกนนำในการอนุรักษ์ให้ทรัพยากรป่าไม้ให้ยั่งยืน ด้วยการทำพิธีกรรมทางศาสนา บวชป่า และเป็นแนวร่วมในการจัดทำแนวกันไฟ ปลูกป่า และตั้งระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ เพื่อเป็นข้อตกลงของคนในชุมชนที่ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน และทรัพยากรป่าไม้ก็ยังเป็นประโยชน์โดยตรงอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน 1) การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่เป็นพิธีกรรมสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนให้ยั่งยืนเรื่อยมาและ 2) ประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่ตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนโดยตรง ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและใช้ประโยชน์ในเรื่องที่อยู่อาศัย

ส่วนองค์กรของรัฐและองค์กรเอกชนได้ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีแต่ก็จัดว่าเป็นองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และถือได้ว่าเป็นนโยบายร่วมของประเทศ อีกประการหนึ่งจัดว่าเป็นองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ เพราะเป็นหนึ่งพื้นที่ทำงานขององค์กร อาทิ มูลนิธิโครงการหลวง และกรมป่าไม้ ที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ พันธุ์ไม้ กล้าไม้ เพื่อคนในชุมชนได้มีการปรับปรุงทรัพยากรป่าไม้ด้วยการปลูกป่าเพิ่มเติม ตามแผนถนนและในพื้นที่ป่าเพื่อทดแทนทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ และเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วน

ร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้มีจิตสำนึกร่วมกันกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ส่วนการจัดการทรัพยากรที่มีกระบวนการปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องผีป่าต้นน้ำ ผีผาย ผีน้ำ นับว่าเป็นความเชื่อที่ค่อนข้างได้ผลและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันและแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความนับถือบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าระเบียบ ข้อบังคับ ส่งผลให้ไม่มีคนละเมิดประเพณีที่จะเข้าไปตัดไม้ ทำลายป่า ในเขตพื้นที่อนุรักษ์เพราะถือว่าเป็นพื้นที่หวงห้าม ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดยังเคารพศรัทธาที่ได้ตกลงร่วมกันว่าไม่ทำลายทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จึงทำให้ไม่มีบทลงโทษกับบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามประเพณีนั้น

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้าน ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะปোক จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ระบุว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้าน โดยเฉพาะชาวบ้านในหมู่บ้านบางส่วนของขาดความรู้ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และชาวบ้านในหมู่บ้านบางส่วนแต่งงานกับคนพื้นราบและชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ทำให้มีความแตกต่างในความเชื่อในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งใกล้เคียงกับปัญหาของชาวบ้านในหมู่บ้านที่ออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน(หมู่บ้านอื่นหรือในเมือง) ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมถูกละเลยและเปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่าปกากะญอในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะปอก จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด มีวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะปอก แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้ให้ข้อมูลบางส่วน ที่ไม่เข้าร่วมจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วินและคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน และ ผู้อำนวยการ หัวหน้าและเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะปอก มูลนิธิโครงการหลวง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมหน่วยงานป่าไม้ และ เจ้าหน้าที่

ส่งเสริม หน่วยงานเกษตรที่สูง สามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลมากขึ้น ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วินและคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน

ผลของการวิจัยระบุว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่รายงานว่าชาวบ้านในหมู่บ้านบางส่วนขาดความรู้เรื่องประเพณี วัฒนธรรม ของชนเผ่าในการจัดการทรัพยากรป่าไม้แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงค่านิยมจากเดิม เช่น การเกิดค่านิยมใหม่ในเรื่องวัตถุนิยม บริโภคนิยม มากขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอ การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับสังคมภายนอก ทำให้วัฒนธรรมเดิมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องการรักษา วัฒนธรรม ดังกล่าว เพื่อเป็นมรดกของลูกหลานและมีเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวบ้านพร้อมที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่อีกส่วนหนึ่งก็วางตัวเป็นกลางหรือบางกลุ่มพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง กลุ่มแนวคิดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมยังคงมีอยู่มากในหมู่บ้าน

ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาท้องถิ่น การสร้างแนวความคิดใหม่ให้กับหน่วยงานดังกล่าวให้เคารพในภูมิปัญญาชาวบ้านและร่วมกับชาวบ้านในการทำงานแบบประชาชนมีส่วนร่วม อบต. ควรจะดำเนินการดังนี้

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่าปกากะญอ และระงับโทษกับผู้ละเมิดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจน เช่น หากใครบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จะต้องเสียค่าปรับครั้งละไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท และส่งตัวเข้าดำเนินคดีตามกฎหมายของกรมป่าไม้ เป็นต้น

2. นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน ควรร่วมกับองค์กรชาวบ้านในการออก กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ โดยอ้างอิงจาก กฎ ระเบียบ ประเพณีวัฒนธรรม ของชนเผ่า

3. นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน ควรจะปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ให้กับสังคมภายนอกรู้ถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น คือ ชนเผ่าปกากะญอ ว่ามีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติ

ดิน น้ำ ป่า อย่างไร เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับสังคมภายนอก ซึ่งจะนำมาถึงความร่วมมือในการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ในอนาคตต่อไป

4. นายกองค้การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน ควรกำหนดโครงการ/แผนงาน/งบประมาณร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนองค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ตำบลแม่วิน อาทิ กิจกรรม เวทีชาวบ้าน กิจกรรมรณรงค์ ต่างๆ กิจกรรมทำแนวกันไฟและกิจกรรมปลูกป่าเสริมในเขตพื้นที่อนุรักษ์ในชุมชนให้เป็นแผนระยะยาว และมีความต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับมูลนิธิโครงการหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก หน่วยงานป่าไม้ และหน่วยงานพัฒนาเกษตรที่สูง

ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนามูลนิธิโครงการหลวง ผู้ประสานงานและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก หัวหน้าหน่วยงานป่าไม้และหัวหน้าหน่วยงานเกษตรที่สูง ที่ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่จำเป็นต้องมีองค์ความรู้ในเรื่องท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพราะการทำงานพัฒนาในปัจจุบันใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน การที่จะให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้ทำงานสนองตอบความต้องการของชุมชน ควรปฏิบัติดังนี้

1. ควรกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของท้องถิ่น ควรที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย /โครงการ/แผนงาน ด้วย เช่น มีการจัดเวทีสัมมนา เวทีชุมชนในการรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ของชุมชน เพื่อที่จะได้นำไปเป็นยุทธศาสตร์ในการทำงานแก้ไขปัญหาให้ชุมชนต่อไป

2. ควรปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์และประสานงานกับองค์กรส่วนท้องถิ่นมากขึ้นเช่น อบต. การปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อที่จะประสานนโยบาย โครงการ/แผนงาน ร่วมกันเพื่อที่จะได้ปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน

3. ควรมีการตั้งอนุกรรมการปฏิบัติงานระดับพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน องค์กรชาวบ้าน เพื่อจะได้เป็นเวทีในการบูรณาการแผนงาน ติดตามงาน แก้ไขปัญหาในการระดับพื้นที่และเป็นพันธมิตรในการทำงานร่วมกัน

4. มูลนิธิโครงการหลวงควรสนับสนุนงบประมาณ การจัดกิจกรรมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง อาทิ พิธีการบวชป่า ประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

5. มุตนิติโครงการหลวงโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ ควรเข้าไปสนับสนุนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้กับชุมชนให้มากขึ้น และมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะ การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนเผ่าปกากะญอในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาให้ครอบคลุมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร เรื่อง ดิน น้ำ ป่า ควบคู่ไปด้วย
2. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาในเรื่องผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของชนเผ่ากับการแบ่งพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และหาความเหมาะสมกับการจัดการการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำกินของชนเผ่า
3. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาในเรื่องการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ - เอกชน - องค์กรท้องถิ่นและชุมชน